Riksdagens protokoll 1990/91:20

Torsdagen den 8 november

Kl. 12.00–12.57

Protokoll
1990/91:20

Svar på interpellationer

1 § Anmälan om kompletteringsval till trafikutskottet

Talmannen meddelade att folkpartiets riksdagsgrupp som suppleant i trafikutskottet under Hugo Bergdahls ledighet anmält hans ersättare Mariana Wallin.

Talmannen förklarade utsedd till

suppleant i trafikutskottet
Mariana Wallin (fp)

2 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Anf. 1 TALMANNEN:

Torsdagen den 15 november anordnas inget arbetsplenum. Kammaren sammanträder denna dag för interpellationssvar kl. 12.00. Information från regeringen lämnas eventuellt kl. 14.30.

Måndagen den 19 november sammanträder kammaren för bordläggningsplenum kl. 15.00.

3 § Svar på interpellation 1990/91:53 om Zambia

Anf. 2 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Eva Björne har frågat mig om biståndsmedel kan användas för att stödja den framväxande pluralismen i Zambia på liknande sätt som görs i t.ex. de baltiska staterna.

Jag har nyligen i ett interpellationssvar till Jan-Erik Wikström principiellt diskuterat stöd till politisk pluralism och flerpartisystem i den svenska biståndspolitiken. Jag fick då möjlighet att klargöra hur viktigt demokratimålet är i svensk biståndspolitik.

Sverige har, via biståndet, arbetat och kommer att arbeta för att upp-

muntra till en demokratisk samhällsutveckling i våra samarbetsländer. För en generell beskrivning av detta arbete ber jag att få hänvisa till interpellationsdebatten den 22 oktober i år.

I Zambia bidrar det svenska biståndet till en utveckling mot ökad pluralism, bl.a. har stöd lämnats till den zambiska kooperationen under två decennier.

Huvudinriktningen har varit att ge småbönderna ekonomiskt stöd genom en demokratisk och effektivt fungerande kooperativ struktur. Det svenska biståndet har bidragit till framväxten av bärkraftiga kooperativa föreningar.

Biståndet till Zambia är i övrigt inriktat på sektorerna jordbruk, undervisning och hälsovård. I insatserna finns ett stort element av kunskapsuppbyggnad, stöd till utsatta grupper samt stöd till självhjälpsprogram, alltså sådant som skapar förutsättningar för en demokratiprocess.

Vikten av en samhällsutveckling mot ökad demokrati och politisk mångfald framhålls regelbundet i biståndsdialogen med Zambia. Denna dialog förs med regeringsföreträdare, men också med andra grupper i det zambiska samhället.

Det är glädjande att konstatera att det finns ett stort intresse för svenskt statsskick och samhällsliv i Zambia. Sålunda har både en delegation från det zambiska enhetspartiet (UNIP) och den zambiska fackföreningsrörelsen (ZCTU), som utgör en betydande del av oppositionen i landet, besökt Sverige under detta år för att studera svensk demokrati och konstitution, de politiska partierna, förhållandet mellan stat och parti, fackföreningsrörelsen m.m. Jag välkomnar ett fortsatt utbyte med berörda parter så att samtalen hålls vid liv.

I september i år beslutade president Kaunda att låta skriva om konstitutionen så att flerpartisystem kan återinföras i Zambia. Presidenten har utlovat att fria val med flera partier skall hållas senast oktober 1991.

Den svenska regeringen välkomnar dessa beslut och förväntar sig att valprocessen genomförs på ett demokratiskt och rättvist sätt. Det är viktigt att alla partier får tillfälle att föra fram sina budskap i valrörelsen. Oppositionspartier är ännu inte etablerade men tillåts fr.o.m. november i år.

Än så länge finns heller ingen oberoende institution som skall övervaka valet. Den oberoende kommitté som tillsattes för att övervaka den tidigare planerade folkomröstningen om flerparti- kontra enpartisystem förväntas nu ersättas av en oberoende valkommitté.

Den svenska regeringen är, vid förfrågan från en oberoende valförrättningskommitté, beredd att ge stöd till själva valprocessen. Sådant stöd, t.ex. utformning av röstlängder och röstsedlar, utbildning av valfunktionärer samt valövervakning, har tidigare inte givits till Nicaragua och Namibia.

Anf. 3 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det är med glädje jag konstaterar att statsrådet poängterar hur viktigt demokratimålet är i svensk biståndspolitik. Det är bara att hoppas att biståndsverksamheten också kommer att kopplas till krav på en demokratisk utveckling i t.ex. många afrikanska mottagarländer. Då kan svenskt bistånd också kraftigt medverka till att en demokratisk utveckling sker.

Statsrådet konstaterar att det finns ett stort intresse i Zambia för svenskt statsskick och samhällsliv. En delegation från UNIP, enhetspartiet – Kenneth Kaundas parti – och från fackföreningsrörelsen ZCTU, har besökt Sverige för att studera detta. Det kan väl i och för sig vara bra. Men vad det nu gäller är att främst göra ordentliga insatser i Zambia och för de zambier som försöker att arbeta för en pluralistisk och demokratisk utveckling.

Att lära ut föreningskunskap, ekonomi, marknadsekonomi, demokratiskt styrelseskick, förvaltning, organisation, ledarskap, samhällsplanering, socialpolitik är faktorer som kan vara väsentliga för att demokrati skall kunna fungera. Det är bråttom – om mindre än ett år skall det hållas val i Zambia.

Kan biståndsministern lova att så snart som möjligt ge så många zambier som möjligt utbildning i sådana kunskaper som är väsentliga för att de skall kunna klara att leva och fungera i en framväxande demokrati?

Är den svenska regeringen också beredd att ge stöd till valprocessen? Det var väldigt bra om så kunde ske. Kan statsrådet också tänka sig att ge stöd till en oberoende valförrättningskommitté?

Anf. 4 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Även om svenskt bistånd till Zambia är viktigt, skall vi inte förhäva oss och tro att det svenska biståndet kan ge utbildning åt alla. Vi kan inte ordna och dona med förhållandena i Zambia så att *vi* skapar demokrati. Det är en process i det zambiska samhället.

Det är glädjande att kunna konstatera att de områden som Eva Björne räknar upp är just sådana som vi, med hjälp av det svenska biståndet, har arbetat med sedan många år tillverka. Det är alltså ingenting som har börjat nu.

Hela vårt bistånd har varit starkt inriktat på kunskapsutveckling: t.ex. på att lära bönder inom kooperationen mer om eget ansvarstagande och självhjälpsprogram av olika slag – processer som i sig leder fram till demokrati.

Vad vi dessutom i nuvarande läge kan göra är det som jag redan har sagt i svaret, nämligen att avvakta en begäran från en oberoende kommitté som skall sköta om valet i Zambia. Om vi får en sådan begäran är vi beredda att stödja själva valproceduren i Zambia. Däremot vill vi inte ge stöd till enskilda partier. Det är inte det statliga biståndets sak. Där får i så fall partier i Sverige gå in med stöd.

Anf. 5 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Jag förväntar mig naturligtvis inte att alla zambier skall utbildas. Det vore ju en utopisk önskan! Jag tycker dock att så många som möjligt av dem som nu har börjat att arbeta med den pluralistiska och demokratiska utvecklingen skall kunna få ta del av t.ex. den typ av utbildning som vi i Sverige nu ger till de baltiska staterna. På det viset kan man stödja och underlätta arbetet dessa människor att lära sig att sköta en demokrati och klara en valrörelse fram till nästa höst. Det är alldeles utmärkt att Sverige ställer upp och hjälper till vid valet. Det visade sig ju den process i Namibia, med FN och olika stater som deltog som valövervakare, var mycket bra. Men jag undrar också om Sverige kan hjälpa den här valkommittén i det arbete som pågår fram till valet.

Anf. 6 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Det tycks som om Eva Björne och jag har precis samma syn på vad vi-faktiskt kan göra. Det ena är det breda arbetet att stimulera demokratiprocesser i det zambiska samhället och i andra samhällen där den här utvecklingen är på gång. Det andra som vi kan göra är mer direkt inriktat på valet i Zambia, nämligen att med biståndsmedel stödja själva valmaskineriet. Det handlar om utbildning av valfunktionärer, valövervakning, tekniskt stöd, utformning av röstlängder och röstsedlar, osv. Jag har tidigare sagt att vi är beredda att gå in med ett sådant stöd om vi får en förfrågan av en oberoende kommitté.

Anf. 7 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Jag tackar biståndsministern för detta. Jag ser fram emot att det inom en ganska snar framtid kommer att hända väsentliga saker i Zambia för att underlätta den här processen och att det ges ett ordentligt stöd även till denna valförrättningskommitté när den nu formellt har kommit till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:43 om en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen

Anf. 8 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Margó Ingvardsson har ställt ett antal frågor till mig angående förslaget om arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen.

Regeringen kommer inte att förelägga riksdagen något förslag om införande av en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen.

Anf. 9 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det var kort men bra. När jag ställde interpellationen vågade jag knappast hoppas på ett sådant svar. Jag tycker att det är hoppfullt att regeringen har tagit intryck av det massiva motståndet mot en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen och dragit tillbaka förslaget.

När jag läste den socialdemokratiska reservationen, undertecknad av socialdemokraten Doris Håvik, till 1981 års sjukpenningkommitté, som också behandlade denna fråga, kunde jag instämma helt och fullt i den socialdemokratiska uppfattningen.

1981 ansåg socialdemokraterna att det inte fanns några fördelar med en arbetsgivarperiod. Däremot skulle den innebära en hårdare sortering bland de arbetssökande, de anställdas beroende av arbetsgivaren skulle öka, och den skulle leda till en ingående kontroll av de anställda, sade socialdemokraterna. Klämmen i reservationen löd:

"Vi kan inte heller ställa oss bakom uppfattningen att införande av ett sjuklönesystem skulle stimulera arbetsgivarna till förbättringar av arbetsmiljön för att på detta sätt nedbringa sjukfrånvaron och kostnaderna."

Jag utgår från att regeringen nu för gott strukit förslaget om en arbetsgi-

varperiod i sjukförsäkringen från den lista man har på kommande ingrepp i den offentliga sektorn. Men min fråga till statsrådet är: Vad har vi att vänta oss i stället? Skall den ökade självrisken i sjukförsäkringen under de första sjukdagarna helt och hållet ersätta det här förslaget om en arbetsgivarperiod?

Inom parentes kan jag inte låta bli att citera vad socialdemokraterna skrev om ett sådant förslag i 1981 års sjukpenningkommitté:

"Vi vill här eftertryckligt avvisa åtgärder som kan beskära den fria avtalsrätten men avvisar också en form av samhällskontrakt för att uppnå samma effekt. – – – Ett oeftergivligt villkor enligt vår mening är emellertid att besparingarna inte drabbar på ett orättvist sätt utan påverkar olika grupper på i princip likartat sätt. Då ett sådant villkor inte kan uppfyllas vid införande av självrisk i sjukförsäkringen måste tanken på besparingar genom sådana åtgärder bestämt avvisas."

Även de här synpunkterna är undertecknade av socialdemokraten Doris Håvik, och det är hon som nu förmodligen kommer att underteckna beslutet om samma försämringar som hon tidigare var stark motståndare till. Men den diskussionen får vi säkerligen återkomma till.

Jag vill veta vad som kommer att hända nu. Kommer regeringen att lägga fram förslag om en försöksverksamhet med arbetsgivarinträde? Ett sådant förslag fanns ju innan förslaget om arbetsgivarperioden lades fram.

Jag undrar också vad som kommer att hända med arbetet för kampen mot ohälsan? Ett av huvudmotiven från regeringens sida för att införa denna arbetsgivarperiod var ju att man skulle frigöra 2 000 personer på försäkringskassorna för att de aktivt skulle kunna arbeta mot den ökande ohälsan. Och de skulle också ersätta varandra så att de kunde gå på kurs och utbilda sig i fråga om en aktiv rehabilitering och arbetslinje i stället för sjuklinjen. Vad kommer att hända med den delen av förslaget?

Anf. 10 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Sverige har en minoritetsregering. Även om många anser det önskvärt att ha en majoritetsregering i Sverige, finns möjligheten att vi även i framtiden kommer att ha minoritetsregeringar i Sverige. För att minoritetsregeringar skall kunna klara svåra ekonomiska lägen krävs det ofta samförstånd med andra partier.

Folkpartiet deltog i våras i en överenskommelse med regeringen om en skärpning av den ekonomiska politiken. Det var en överenskommelse som innehöll ett stort antal impopulära åtgärder. Vi ansåg att vi genom att delta i den här överenskommelsen tog ansvar för landets ekonomi. Vi blir därför bestörta när vi finner att socialdemokraterna ensidigt har gjort avsteg från en viktig del av denna överenskommelse.

Jag skulle vilja ställa två frågor till socialministern. Den första frågan är: Varför har socialdemokraterna ensidigt gjort avsteg från en viktig del av vårens ekonomisk-politiska uppgörelse med folkpartiet?

Den andra frågan är: Hur tror regeringen att vi i folkpartiet i framtiden skall kunna göra överenskommelser med socialdemokraterna om vi inte kan lita på att att dessa överenskommelser blir bestående?

Anf. 11 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Talmannen har ju efterlyst litet mer spontana inlägg här i kammaren. Nu kommer jag med ett. Det lakoniska svaret var ju så intressant att jag tyckte att jag måste lägga mig i den här debatten. Margó Ingvardsson gjorde ett intressant historiskt inlägg. Det slutade litet tidigt, så jag skall därför fortsätta.

Regeringen sade att vi skall ha en arbetsgivarperiod, och vi moderater tyckte att det var bra. Jag antar att man arbetade omsorgsfullt på departementet, men resultatet blev ett dåligt lagförslag som underkändes av lagrådet. Man sade att man skulle försöka göra det bättre. Förslaget blev försenat med ett halvår. Men sedan sade man ett tu tre: Vi skall inte alls ha en sådan lag. Jag antar att det är detta som framgår av det svar som givits i dag. Vad som sker i morgon vet vi inte.

Vad har nu detta betytt? Jo, försäkringskassorna och riksförsäkringsverket har arbetat intensivt för att förbereda sig för ett nytt arbetssätt. Man skulle omskola människor till att syssla mer med rehabilitering och se till att de långtidssjuka får rehabilitering osv. Det sades att detta skulle gå bra och att man t.o.m. inte skulle behöva göra sig av med folk. Man skulle klara sig med den personal som fanns.

I går hörde jag vad riksförsäkringsverkets chef sade hos riksdagens revisorer. Det blev en uppräkning som visade att man inte visste så mycket. Men som det såg ut nu, med alla frågetecken, behövde riksförsäkringsverket nog 1 000 människor till.

Företagen har naturligtvis förberett sig för att klara av den föreslagna arbetsgivarperioden. Detta är inte något som man snyter ur näsan från en dag till en annan. Man måste planera för att kunna se hur man skall göra ett bra arbete, och så ett tu tre gäller inte förslaget längre.

Regeringen har givit otydliga signaler, och signaler som går åt olika håll, och regeringen motiverar inte sitt avhopp. Detta leder inte bara till ett dåligt rykte för regeringen, utan till skadeverkningar i hela vår samhällsekonomi, och vi behöver inte fler skadeverkningar.

Regeringens ledamöter har alltid sagt att de är de verkligt regeringsfähiga här i landet. Jag vill faktiskt ifrågasätta detta.

Nåväl, nu vet vi inte så mycket om framtiden. Jag vill verkligen fråga socialministern: Hur kommer försäkringskassornas arbetssituation att se ut i framtiden? Kommer de att få de 1 000 nya årsarbetare som de behöver om de skall uppnå alla de mål som regeringen har satt upp? Eller kommer ni att skära i målen när det gäller rehabilitering osv.? Vilka är era planer för den kommande månaden, längre tid antar jag att man inte kan fråga om?

Anf. 12 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! I mitt interpellationssvar gick jag av naturliga skäl inte in på de enskilda frågor som Margó Ingvardsson hade ställt i sin interpellation, eftersom regeringen inte kommer att lämna något förslag om en lagfäst sjuklön. Men efter Margó Ingvardssons senare inlägg vill jag ändå säga, att skälet till att regeringen inte lägger fram ett förslag om en lagfäst sjuklön inte enbart är den diskussion som har förts. Jag tror nämligen att en lagfäst sjuklön i och för sig hade varit en mycket bra insats. Med det förslag som regeringen

nu är på väg till riksdagen med – med de försämringar i sjukförsäkringen och den konstruktion som regeringen kommer att presentera i en proposition – kommer inte förslaget om en lagfäst sjuklön att passa in i ett sådant avräkningssystem som kommer att föreläggas. Jag skall inte gå in mer i den diskussionen nu, eftersom vi får anledning att diskutera själva propositionen när riksdagens ledamöter har haft möjlighet att ta del av texten.

När det gäller förslaget om förändringar i hela socialförsäkringen kommer regeringen att dels lämna en proposition om någon dag, dels ta upp en del frågor i budgetpropositionen och i ett senare förslag om arbetsskadesjukförsäkringen. Jag kan förutskicka att hela socialförsäkringsutskottet kommer att få möjlighet att diskutera denna fråga.

Daniel Tarschys uttryckte sin bestörtning över att socialdemokraterna avviker från en överenskommelse. Jag kan bara konstatera att i det ekonomiska läge och finanspolitiska läge som landet befinner sig i, har regeringen ansett det vara helt nödvändigt att gå utöver uppgörelsen när det gäller att minska skillnaderna i statsbudgeten utöver den som låg till underlag för folkpartiets och socialdemokraternas överenskommelse i våras. Därav de försämringar i sjukförsäkringssystemet som nu kommer att föreslås.

Som jag tidigare sade går enligt vår uppfattning förslaget om lagfäst sjuklön inte att kombinera med det kommande förslaget. Jag har också i anslutning till beredningen informerat den företrädare för folkpartiet som jag tidigare har haft täta kontakter med när det gäller förslaget om lagfäst sjuklön.

Jag vill till Margit Gennser säga att lagrådet inte alls underkände förslaget om en lagfäst sjuklön. Man hade synpunkter på vissa hanteringsfrågor och ville att förslaget skulle gå ut på remiss. Man hade också synpunkter på en del civilrättsliga frågor där man ansåg att vi borde ha utfört en mer fördjupad analys. Departementet har efter det att lagrådet fattat sitt beslut också gått igenom förslaget. Men med hänsyn till de andra förändringarna, vilket jag redovisade, anser vi oss inte kunna gå fram med detta förslag.

Beträffande riksförsäkringsverket kommer man där inte att få några tusen nya årsarbetare. Jag kommer under nästa vecka att ha en ingående överläggning med riksförsäkringsverket om det sätt på vilket verket bör kunna arbeta både med rehabilitering och arbetsskadefrågor och med det nya förslag om socialförsäkringen som kommer att presenteras under denna vecka.

Anf. 13 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Aldrig får man vara riktigt glad, åtminstone inte någon längre stund. Jag tyckte att det kändes hoppfullt att regeringen tagit intryck av den massiva kritiken mot arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen och insett att det inte var något bra förslag. Regeringen ansåg inte att detta var ett bra förslag år 1981 när de borgerliga framställde det. Jag ansåg att det var hoppfullt att regeringen nu hade återtagit sin gamla ståndpunkt, men så var det alltså inte.

Statsrådet sade att regeringen insett att försämringarna i sjukförsäkringen inte gick ihop med förslaget om arbetsgivarperioden. Det är möjligt att statsrådet hade avsett att säga "förändringarna", men ibland går det varav hjärtat är fullt ut i talet. Det är möjligt att regeringen ändå är medveten om att det är försämringar i sjukförsäkringen som man avser att införa. Den diskussio-

nen skall vi inte föra här i dag. Vi kommer att få fler tillfällen att diskutera vad detta kommer att innebära reellt för olika människor. I dag vill jag veta vad som kommer att hända därutöver. Hur blir det med rehabiliteringsarbetet på försäkringskassorna?

När regeringen presenterade förslaget om arbetsgivarperioden sade man att detta var den enda möjligheten att frigöra anställda hos försäkringskassorna för att arbeta med rehabiliteringen. Kommer försäkringskassorna nu att få extra resurser? Det är väl inte så, att regeringen också överger de tankar man haft om en aktiv rehabilitering och ett förändrat arbetssätt för försäkringskassorna? Vilka förslag har vi att vänta oss i den riktningen?

Anf. 14 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Förtroendet mellan de politiska partierna är en mycket ömtålig planta. Det är lätt att på kort tid förstöra vad som tagit lång tid att bygga upp. Vi i folkpartiet har i skattefrågan haft ett utomordentligt gott samarbete med socialdemokraterna. Jag har också i en del andra frågor haft ett gott samarbete. Vi har kunnat lita på att de överenskommelser som träffats har hållits. Det är därför utomordentligt allvarligt när vi i en viktig fråga kan notera att så inte sker när någonting nytt dyker upp som är svårt att förena med den överenskommelse som träffats. Så kan det inte vara i relationerna mellan människor och inte heller mellan partier, dvs. att när något nytt kommer upp som inte går ihop med det man sade förut, kan man strunta i det man förut sade.

Herr talman! Det är för övrigt inte så, att konsekvenserna för statsbudgeten av det senaste förslaget är mindre än vad de skulle bli med sjuklöneförslaget. Det blir en större minskning av statsbudgetens utgifter med sjuklöneförslaget än med det förslag som regeringen nu avser att lägga fram.

Anf. 15 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag sade, fru Thalén, att *lagstiftningsarbetet* var dåligt, inte detta med arbetsgivarperiod. Lagstiftningsarbetet skall vara korrekt och bra. Då säger lagrådet: Det här är en bra lag, för den fungerar i verkligheten. Men det fanns alltså skevheter, det var dåligt genomtänkt, det var dåligt underarbete, det var dåliga övergångsbestämmelser osv.

Jag har alltid hållit på att det skall vara formella lagar. Att land skall med lag byggas – det har jag alltid tyckt vara ett mycket bra begrepp för rättssamhället. Därför skulle jag aldrig, om jag hade suttit på fru Thaléns taburett, ha lämnat ifrån mig ett dåligt lagstiftningsarbete. Jag tror också att det är just den här fladdrigheten – och faktiskt bristande respekt för kunnighet – som gör att man sedan inte kan hålla avtal.

RFV sysslar med fördjupat budgetarbete. Detta har jag tidigare diskuterat med fru Thalén. Det arbetet skulle ha varit klart för länge sedan. Nu har man ett tu tre helt nya förutsättningar. Det gäller en treårsperiod. Jag fick höra att man nu kommer med förslag beträffande arbetsskadeförsäkringen. Ja, där fanns det stora frågetecknet. Hur kommer man att göra härvidlag? Hur kommer det att påverka arbetet och personalsituationen, fru Thalén?

Ni har alltid sagt att ni är planhushållare. Då borde ni i alla fall kunna göra någorlunda fasta planer från en månad till en annan. Det kan ni inte, och

därför borde vi nog satsa på ett helt annat system, ett marknadssystem som är mer decentraliserat. Då får man inte sådana här olyckshändelser.

Anf. 16 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Till Margit Gennser vill jag säga att jag bestämt avvisar att detta skulle vara ett schabbligt lagförslag. Det var inte alls så. Däremot fanns det synpunkter som vi på departementet självfallet skulle ta till oss och bearbeta. Jag vill också i det sammanhanget säga att denna lag hade – om vi inte hade gjort någon annan förändring – kunnat fungera mycket bra efter det arbete som vi har utfört. Nu gör vi en mer omfattande förändring i socialförsäkringssystemet, och då går det inte att kombinera den lagen med denna mer omfattande förändring.

Till Daniel Tarschys vill jag säga att det faktiskt inte är så att den lagfästa sjuklönen – såvida man inte redan från början kunnat beräkna de dynamiska effekterna, vilket vi inte kunde göra i vare sig det ena eller det andra förslaget – skulle ha medfört avsevärt mindre kostnader för hela samhällsekonomin.

Jag glömde att säga en sak till Margit Gennser förra gången. Hon sade att företagen har förberett sig för den lagfästa sjuklönen. Ja, Margit Gennser, i så fall har man gjort detta under yttersta tystnad. De samtal vi har fört har tyvärr inte visat på något större engagemang för den lagfästa sjuklönen.

Till Margó Ingvardsson: Det var inget förbiseende när jag sade *försämringar*. När jag sade försämringar menade jag försämringar. Allt under 100 % är mindre än 100 %. Det är inte alls så att jag på något sätt försöker slinka undan att det är en försämring av ett sjukförsäkringssystem som tidigare gällde 100 %. Men detta är enligt min uppfattning nödvändigt för att tillförsäkra samhället och löntagarna ett socialförsäkringssystem som står sig över hela perioden. Det är en trängre finansiell port, det blir rakare vägar tillbaka till arbetet. Men det blir definitivt försämringar den första tiden. Systemet kommer däremot att ge de långtidssjuka ett starkare skydd.

När det gäller riksförsäkringsverkets möjligheter har vi ju för avsikt att lyfta upp frågan om ett arbetsgivarinträde. Men det kommer inte nu i det första förslaget som är på väg till riksdagen. Som jag redovisade i min inledning kommer vi successivt med de här förslagen för att riksdagen så snabbt som möjligt skall kunna ta del av dem.

Beträffande frågan om arbetsskadeförsäkringen återkommer vi i ett förslag, först till lagrådet och sedan i en proposition efter årsskiftet.

Anf. 17 MARGÓ INGVARDSSON (v):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att regeringen inser att man håller på att försämra sjukförsäkringen. Men jag tycker att det är olyckligt att man inte har läst vad regeringen själv sade 1981 om sådana här ingrepp i sjukförsäkringen, nämligen att de måste avvisas, för sådana ingrepp kan aldrig drabba lika, utan de drabbar alltid de svagare hårdast. Det är synd att regeringen inte står fast vid den uppfattningen.

När det gäller frågan om arbetsgivarinträde är det också mycket frestande att gå tillbaka till 1981 års sjukpenningkommitté och läsa vad regeringen har haft för åsikt om detta tidigare. Den åsikten har ju varit att arbetsgivarinträ-

det är ett första steg till införandet av en arbetsgivarperiod. Dessutom har man sagt att det är oerhört kostsamt för samhället att föra in arbetsgivarinträde, för då måste man ha dubbel organisation. Det blir dyrt både för företagen och för försäkringskassorna. Jag vill alltså bara påminna om vilken åsikt man har haft tidigare om arbetsgivarinträdet.

Jag är ledsen att jag inte i den här debatten har fått något klart svar av socialministern om hur det skall bli med rehabiliteringslinjen på försäkringskassorna. Kommer försäkringskassorna att få den personal man behöver för att kunna genomföra det viktiga förändringsarbete där man satsar mer på en aktiv arbetsrehabilitering i stället för långa sjukskrivningsperioder?

Talmannen anmälde att Margit Gennser anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 18 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Försämringar i sjukförsäkringen blir inte rättvisa. Men inte heller 100 % blir rättvist av det skälet att de som är sjuka – och de grupper som ofta är sjuka – alltid drabbas orättvist av sin sjukdom, oavsett vilket system man har. Den enda möjligheten att komma åt allt detta är att arbeta på två vägar: att ge en god ekonomisk trygghet, och att också arbeta för att förändra den verklighet som människor lever i, nämligen i det här fallet oftast arbetsmiljön, som skadar människor mycket svårt.

Vår utgångspunkt i förändringarna är att arbeta på båda dessa vägar. Några beslut har riksdagen redan fattat. Flera förslag kommer till riksdagen i detta syfte.

När det gäller arbetsgivarinträde delar inte jag Margó Ingvardssons uppfattning. Jag har nu fått information och erfarenheter från flera sådana här försök, och de visar på goda resultat. Man kan kanske inte ännu dra hundraprocentiga växlar på detta, men jag tycker ändå att man skall lyfta fram den här frågan till beslut.

Margó Ingvardsson frossar med glädje i ställningstaganden gjorda 1981. Det är faktiskt så, att vi 1981 hade ett annat sjukförsäkringssystem. Jag har tidigare sagt att det vi nu gör är en försämring. Men jag vill ändå säga att det vi gör sammantaget är en avsevärd förbättring – genom arbetslivsfonder, genom rehabiliteringsersättning och genom förändringarna i socialförsäkringssystemet. Vi håller fast vid principen att människor skall kunna rehabiliteras, att människor skall kunna komma tillbaka till ett aktivt liv. Men vi biter oss faktiskt inte fast vid vad som varit system tidigare. Jag är villig att erkänna att verkligheten förändras. Då måste vi angripa problem i verkligheten med nya metoder. Jag är inte sämre människa än att jag kan säga det.

Talmannen anmälde att Margó Ingvardsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1990/91:46 om barnavårdscentralerna

Anf. 19 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Margareta Persson har frågat mig om jag anser att barnavårdscentralernas verksamhet varit en en stor framgång för barnhälsovårdsarbetet och om jag anser att barnavårdscentralerna bör behållas. Hon har vidare frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att de skall kunna behållas.

Det förebyggande arbete som bedrivs inom barnhälsovården och inom mödravården har varit föregångare till hälso- och sjukvårdens preventiva arbete generellt. Det är utomordentligt angeläget att det förebyggande arbetet inte utarmas. Detta gäller i hög grad förebyggande arbete för barn.

Under senare år har primärvården byggts ut alltmer. Det har då varit naturligt att mödra- och barnhälsovården integrerats i denna verksamhet.

Svaret på frågan om vem som bäst tillgodoser barnens intressen i primärvården är inte givet, och det kan också finnas risk för att en tvist kan uppstå, där barnet riskerar att dra det kortaste strået. På många håll i landet har dock ett lokalt väl fungerande samarbete vuxit fram baserat på ömsesidigt förtroende.

Självfallet finns det anledning att lyssna om oro och kritik framförs, för att se vad som ligger bakom och om förbättringar kan göras. Det skall inte heller förnekas att det på vissa håll kan finnas problem. Dessa är emellertid inte i första hand organisatoriska.

För närvarande diskuteras strukturfrågor inom hälso- och sjukvården intensivt. Dessa berör inte minst primärvården och därmed även barnhälsovården. Det är angeläget att se till att förebyggande insatser både generellt och framför allt för barn får en hög prioritet i dessa sammanhang.

Socialstyrelsen planerar att i den tillsyn som styrelsen bedriver länsvis särskilt granska hur kvaliteten inom mödra- och barnhälsovården upprätthålls. Barnhälsovården, som är en av samhällets viktigaste verksamheter för barn, kommer också att i projektform uppmärksammas inom styrelsen.

Jag vill framhålla att jag givetvis liksom frågeställaren anser att barnavårdscentralerna är av stor betydelse för barnhälsovården. Jag anser det också angeläget att deras funktion bibehålls. Det centrala är att barnens intressen blir väl tillvaratagna. Integreringen av barnhälsovården i primärvården får inte ske på bekostnad av barnhälsovården, och jag finner det av stor betydelse att barnavårdscentralernas verksamhet värnas.

Avslutningsvis vill jag framhålla att frågor om barnens välbefinnande har hög prioritet inom socialdepartementet. Jag planerar att initiera en översyn av hur det ökande antalet födda påverkat barnhälsovården. I det sammanhanget kan också belysas vad de organisatoriska förändringarna i praktiken har inneburit.

Anf. 20 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag vill först tacka för det – som jag tror – positiva svaret.

Barnhälsovården har sedan minst 35 år tillbaka haft en avgörande roll för det förebyggande olycksfallsarbetet och för det hälsovårdande arbetet. Ett exempel på detta är att antalet dödsolyckor bland barn drastiskt har minskat under senare år. Men nu hotas den så lyckosamma modellen genom att allt fler barnavårdscentraler läggs ned som enskilda enheter.

Barnavårdscentralerna har varit motorn i det svenska barnhälsoförebyggande arbetet. Trots att besöken är frivilliga, går nästan alla barnfamiljer dit. Barnavårdscentralerna är en stor trygghet, dit man kan vända sig med sin oro och sina frågor. Den svenska modellen har blivit internationellt känd. Olika länder försöker nu bygga upp en liknande modell som den vi haft i Sverige.

Den offentliga sektorn är i dag utsatt för en väldigt kritisk granskning av både allmänhet och politiker. Men en verksamhet som knappast någon, i varje fall från allmänhetens sida, har haft några invändningar emot är barnavårdscentralernas arbetsmetoder. De är lättillgängliga, byråkratin lyser med sin frånvaro, deras kunskaper är stora, och varje förälder känner att man kan ställa precis vilka "dumma" frågor som helst utan att bli illa behandlad.

Barnmiljörådet, som är den statliga myndighet som skall bevaka bl.a. det förebyggande säkerhetspolitiska arbetet bland barn, har nu kraftigt protesterat mot den pågående omstruktureringen i landstingen av barnhälsovården. Man varnar nu för den förändring som innebär att distriktssjuksköterskorna skall överta barnavårdscentralernas uppgifter.

En distriktssjuksköterska, som skall ha ansvar för allt fler verksamhetsgrenar inom primärvården, kommer oundvikligen att tvingas prioritera det akut sjukvårdande arbetet framför långsiktigt förebyggande barnhälsoarbete.

Även om distriktssköterskeorganisationen tillförs nya resurser, kommer distriktssjuksköterskorna att få svårt att upprätthålla en god kompetens på barnområdet. På barnavårdscentralerna har sjuksköterskorna ett barnunderlag på omkring 500 barn per heltidstjänst. Detta måste jämföras med att en del distriktssjuksköterskor endast har ett totalt barnunderlag på omkring 100 barn.

Den kompetens som barnavårdscentralerna har haft kan därför svårligen upprätthållas av distriktssjuksköterskorna, även om organisationen tillförs mer resurser, vilket man ju i och för sig kan tvivla på. Kompetensen bygger på erfarenhet av många barn, men också på att man kan hålla sig informerad om nyheter på barnområdet. En distriktssjuksköterska kan omöjligen hinna att inhämta alla nya kunskaper på samtliga områden som hon skall bevaka.

Självfallet skall vi fortsätta att ha distriktssjuksköterskor även för barnhälsovården i glesbygd. Men förhållandena där går inte att jämföra med tätortsförhållanden.

Den omstrukturering – eller nedmontering – som nu håller på att ske av en svensk modell som varit unik är väldigt oroande.

Varför skall den offentliga sektorn förändras just på det område där den är som mest populär? Hur skall man kunna garantera att det förebyggande arbetet inte kommer i kläm i konkurrensen med akuta sjukvårdsbehov? Hur skall man kunna garantera samma gedigna barnkompetens som tidigare?

Jag tycker att statsrådets svar är bra, men det är otydligt på några punkter.

Jag noterar med glädje att statsrådet säger att det är av stor betydelse att barnavårdscentralernas verksamhet värnas.

Jag undrar alltså om jag har tolkat statsrådet rätt om jag gör följande konstateranden:

Socialministern anser att barnavårdscentralerna är av stor betydelse och bör bibehållas.

Det förebyggande arbetet får inte utarmas.

I samband med den påtalade översynen kommer också de organisatoriska förändringar som skett inom barnhälsovården att belysas.

Kan statsrådet instämma i detta?

Anf. 21 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! När jag kom in i riksdagen för fem år sedan hade jag arbetat på barnavårdscentraler i 20 år och därför kunnat följa utvecklingen. Jag hade då en tjänst på 20 timmar i veckan fördelade på sex barnavårdscentraler. Från barnläkarhåll hade vi gång på gång slagit larm om att den nedrustning som pågick skulle kunna få förödande konsekvenser för barnhälsovården. Tyvärr tycks våra farhågor ha besannats.

I folkpartiets partimotion om de mest utsatta barnen har vi pekat på den urholkning av barnkompetensen som har skett bl.a. inom barnhälsovården. Vi menar att den här utvecklingen måste brytas. Vi pekar också på en rad andra områden där barnkompetensen har urholkats.

I en strävan mot familjeperspektiv och helhetssyn har vuxenperspektivet tagit överhanden och barnet kommit i skymundan. Så är det t.ex. inom barnhälsovården, där barnsjuksköterskorna ersatts med distriktsköterskor, som samtidigt tvingas ägna allt mera tid åt hemsjukvård och äldreomsorg, som Margareta Persson mycket riktigt har påpekat i den här interpellationen.

Det här har medfört att bl.a. frågor om barnolycksfall blivit eftersatta. Detta betonas t.ex. i en rapport från Umeå universitet, där Boel Henckel redogör för en enkätundersökning bland distriktsköterskor. De uppgav samstämmigt att deras arbetsuppgifter hade blivit så omfattande att barnhälsovården var hotad. Från många håll har det kommit uppgifter om att föräldrautbildningen har stagnerat.

En urholkning av barnkompetensen har också skett inom socialtjänsten och vid länsstyrelserna. Syftet var gott när man införde den nya socialtjänstlagen för att främja en helhetssyn. Men tyvärr har det visat sig att barnen kommit i skymundan när vuxna har varit allt för upptagna av att lösa vuxnas problem i samband med familjevåld, missbruk, psykisk sjukdom hos föräldrarna och i flyktingärenden. Barnet har man ofta glömt bort i hanteringen. Det här belyses vackert i bl.a. socialstyrelsens skrift Det osynliga barnet.

Vi har nyss fått siffror som visar att antalet polisanmälda fall av barnmisshandel har ökat med 37 % från 1988 till 1989. Antalet anmälda fall av sexuella övergrepp har också ökat kraftigt. Vi får allt flera flyktingbarn som är märkta av krig och svält och av att deras anhöriga har torterats. Barnolycksfallen kostar fortfarande samhället ungefär 1 miljard per år. De flesta av dessa barnolycksfall skulle kunna förebyggas. Nästan 10 % av förskolebarnen växer upp i missbruksmiljö.

Därför har vi från folkpartiet motionerat om ett samlat förslag till åtgärdsprogram för att stärka barnkompetensen. Ett självklart inslag i ett sådant program vore åtgärder för att stoppa nedrustningen av barnavårdscentralerna. En statlig barnombudsmannatjänst är också en angelägen åtgärd.

Jag vill nu komplettera Margareta Perssons frågor med ytterligare ett par. Är socialministern villig att medverka till ett åtgärdsprogram för att stärka barnkompetensen på de områden som jag har berört? Är inte regeringen äntligen mogen att lägga fram förslag om en statlig barnombudsman? Numera är det bara socialdemokrater och moderater som brukar gå emot det kravet här i riksdagen.

Anf. 22 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Till Margareta Persson vill jag säga att det som uttrycks i interpellationssvaret just är de regionala skillnaderna. Det måste finnas utrymme inte minst för de delar av landet som är rena glesbygder. I övrigt är svaret på frågeställningen ett klart ja.

Ingrid Ronne-Björkqvist! Den psykiska delen i hela det här komplexet av frågor ligger bakom att vi nu tar upp barnhälsofrågor. Det är detta komplex som Ingrid Ronne-Björkqvist beskriver. Däremot har vi inte fått några skriftliga rapporter som redovisar att barns hälsa generellt har försämrats. Det betyder i och för sig inte att det inte kan finnas oroväckande tecken som inte är tydliga. Jag vill också poängtera att folkhälsogruppen tar upp just barnperspektivet i sitt arbete om förebyggande folkhälsoarbete.

Vi skall nu se över hur fler födda barn påverkar barnhälsovården. I det sammanhanget anser jag också att vi skall granska hur de organisatoriska förändringarna som har genomförts på sina håll har påverkat verksamheten. När vi har fått det här kunskapsunderlaget kommer jag att ta ställning till vilka särskilda åtgärder som skall vidtas.

Jag vill också hänvisa till det jag sade i mitt interpellationssvar: att socialstyrelsen i sina länsgenomgångar särskilt uppmärksammar barnen när det görs en allmän översyn av sjukvården och hälsosituationen i länet.

Anf. 23 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för det klara ja-svaret. Det kommer att bli en viktig signal ut i landet.

Anf. 24 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Socialministern sade att regeringen ännu inte har fått några signaler om att barnens hälsa har försämrats. Jag hoppas verkligen att ni inte väntar med åtgärder tills man har fått fram sådana undersökningar. Då är man alldeles för sent ute. Man borde kunna göra en analys av de rapporter som kommer utifrån fältet för att slippa att få en försämring av hälsan innan man ingriper.

I rapporten nr 79, år 1987, Barnhälsovård och barnsäkerhet, utarbetad vid pedagogiska institutionen vid Umeå universitet, har man via en mycket omfattande enkätundersökning bland distriktssköterskorna fått dessa signaler. Det är bara ett exempel. Vi vet att föräldrautbildningen har stagnerat och

gått tillbaka på vissa håll. Det borde räcka för att man skall vidta åtgärder. Man behöver inte vänta tills barnhälsan har blivit sämre.

Anf. 25 Socialminister INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag vet inte om Ingrid Ronne-Björkqvist medvetet missuppfattade det jag sade eller om det bara var en "dragning" i debatten. Jag sade att vi går in med åtgärder. Det gäller t.ex. socialstyrelsen som arbetar på ett nytt sätt med länsgenomgångarna och uppmärksammar barnperspektivet och barnens hälsosituation. Socialdepartementet har tagit initiativ, och folkhälsogruppen har tagit initiativ när det gäller barnperspektivet i folkhälsoarbetet.

Jag bara konstaterade att vi inte har fått några skriftliga rapporter som påvisar att barns hälsa har förändrats. Den vardagsinformation som vi får via tidningar och rapporter, som Ingrid Ronne-Björkqvist själv påpekade, är signaler nog för oss att agera.

Talmannen anmälde att Ingrid Ronne-Björkqvist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1990/91:52 till socialutskottet
1990/91:54 till skatteutskottet
1990/91:56 lagförslag 3 till finansutskottet
i övrigt till skatteutskottet

Motionerna
1990/91:Fi12 och Fi13 till finansutskottet

7 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 8 november

1990/91:82 av *Håkan Holmberg* (fp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om en eventuell invandring från Sovjetunionen:

Myndigheterna i Sovjetunionen har nyligen beslutat att landets medborgare skall få rätt att inneha pass för utlandsresor. Mycket talar för att ett mycket stort antal sovjetmedborgare kommer att utnyttja denna nya frihet.

Detta kan endast hälsas med glädje. Men samtidigt är förhållandena i

stora delar av Sovjetunionen nu sådana att många människor, kanske miljontals, helst skulle vilja lämna landet för gott. Hot om svält, epidemier och förgiftning till följd av miljöförstöring är för många en daglig realitet. Detta hot blir ännu mer påtagligt om vintern 1990/91 blir hårdare än de två föregående.

Sverige kan, tillsammans med andra europeiska länder, få lov att ta på sig ett ansvar av en helt ny typ för att ta emot människor som av olika skäl inte kan bo kvar på sina hemorter. Men den viktigaste insats vi kan göra är sannolikt att söka förebygga en utvandring i stor skala genom stora nödhjälpsinsatser på platsen – för Sveriges del förefaller det vara naturligast att koncentrera sådana insatser till de baltiska republikerna.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att förebygga och tillsammans med andra länder hantera en eventuell massutvandring från Sovjetunionen?

8 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 7 november

1990/91:168 av *Karin Israelsson* (c) till kommunikationsministern om anslagen till SJ:

Persontrafiken norr om Sundsvall hamnar i riskzonen om regeringens krispaket går igenom. Minskade anslag till SJ drabbar i första hand SJs trafik i de norra delarna av landet. Ett väl utvecklat tågnät är av avgörande betydelse för att hela landet skall kunna leva, och det är även viktigt ur försvarspolitisk synpunkt. Även miljömässiga aspekter måste vägas in. Det är helt klart att tågtrafik är betydligt miljövänligare än exempelvis biltrafik.

Järnvägen är och måste förbli livsnerven i vårt kommunikationssystem. Regeringen måste ta sitt förnuft till fånga och inte låta halva Sverige bli utan persontågtrafik.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Ämnar regeringen stå fast vid beslutet att minska anslagen till SJ, och innebär det i så fall att persontrafiken i norr stoppas?

1990/91:169 av *Marianne Jönsson* (c) till arbetsmarknadsministern om sockerbruket i Mörbylånga:

Enligt pressmeddelande den 7 november anser statens industriverk att stödet till sockerbruket i Mörbylånga samt arealbidraget till odlarna skall upphöra efter budgetåret 1990/91.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga:

Är detta i enlighet med riksdagens uttalade vilja att stöd av regionalpolitiska skäl skall utgå till Mörbylånga sockerbruk?

1990/91:170 av *Marianne Jönsson* (c) till statsrådet Maj-Lis Lööw om möjlighet till arbete för asylsökande:

Regeringen har sagt nej till en ansökan från Borgholms kommun om att få bedriva försöksverksamhet för att ge flyktingar möjlighet att få arbeta medan de väntar på att få besked från invandrarverket om de får stanna i Sverige.

AMS, som varit remissinstans i ärendet, har tillstyrkt, och en enhällig fullmäktigeförsamling har slutit upp bakom förslaget att få bedriva försöksverksamheten.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga:

På vilket sätt anser invandrarministern att de asylsökande skall få möjlighet att arbeta under tiden de väntar på besked om att få stanna i Sverige?

9 § Kammaren åtskildes kl. 12.57.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 8 november

1 § Anmälan om kompletteringsval till trafikutskottet 1
2 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan 1
Talmannen
3 § Svar på interpellation 1990/91:53 om Zambia 1
Statsrådet Lena Hjelm-Wallén (s)
Eva Björne (m)
4 § Svar på interpellation 1990/91:43 om en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen 4
Socialminister Ingela Thalén (s)
Margó Ingvardsson (v)
Daniel Tarschys (fp)
Margit Gennser (m)
5 § Svar på interpellation 1990/91:46 om barnavårdscentralerna 11
Socialminister Ingela Thalén (s)
Margareta Persson (s)
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)
6 § Hänvisning av ärenden till utskott 15
7 § Anmälan om interpellation
1990/91:82 av Håkan Holmberg (fp) om en eventuell invandring från Sovjetunionen 15
8 § Anmälan om frågor
1990/91:168 av Karin Israelsson (c) om anslagen till SJ 16
1990/91:169 av Marianne Jönsson (c) om sockerbruket i Mörbylånga 16
1990/91:170 av Marianne Jönsson (c) om möjlighet till arbete för asylsökande 17

gotab 97297, Stockholm 1990